

การปฏิบัติบทบาทการสร้างเสริมสุขภาพของพยาบาลวิชาชีพ ในภาคตะวันออก

Role Performance in Health Promotion among Nurses in the Eastern Region

นิสากร กรุงไกรเพชร, ส.ด.^{1*} สุวรรณ จันทร์ประเสริฐ, ส.ด.² สมสมัย รัตนกรีฑากุล, ส.ด.¹
ศิริยุพา สนั่นเรืองศักดิ์, ส.ด.¹ ตติรัตน์ เตชะศักดิ์ศรี, ส.ด.² อริศรา ฤทธิงาม, ส.ม.³ ชรัญญากร วิริยะ, พย.ม.³

Nisakorn Krungkraipetch, Dr.P.H., Suwanna Junprasert, Dr.P.H.,

Somsamai Rattanagreethakul, Dr.P.H., Siriyupa Sananreangsak, Dr.P.H.,

Tatirat Tachasuksri, Dr.P.H., Arissara Ritngam, M.P.H., Charunyakorn Viriya, M.N.S.

บทคัดย่อ

การศึกษาแบบบรรยายและเปรียบเทียบครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปฏิบัติบทบาทการสร้างเสริมสุขภาพและเปรียบเทียบการปฏิบัติบทบาทการสร้างเสริมสุขภาพของพยาบาลวิชาชีพตามปัจจัยส่วนบุคคล และระดับการบริการสุขภาพ กลุ่มตัวอย่างคัดเลือกโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เป็นพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในสถานบริการสุขภาพทั้งระดับปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และตติยภูมิ จำนวน 2,104 คน เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วยแบบสอบถามข้อมูลทั่วไป และแบบสอบถามการปฏิบัติบทบาทพยาบาลด้านการสร้างเสริมสุขภาพตามกรอบกฎบัตรออตตาวา มีความเชื่อมั่นแอลฟาของครอนบาคเท่ากับ .97 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา การทดสอบที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติบทบาทการสร้างเสริมสุขภาพของพยาบาลวิชาชีพตามกรอบกฎบัตรออตตาวา ในภาพรวมพบว่า มีคะแนนเฉลี่ยแต่ละด้านอยู่ระหว่าง 1.56-4.12 (SD = 1.38-3.34) ผู้ที่สำเร็จการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรีมีการปฏิบัติบทบาทพยาบาลวิชาชีพในการสร้างเสริมสุขภาพมากกว่าผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ทั้งในภาพรวม ($t = 2.487, p < .05$) และรายด้านทุกด้าน และผู้ที่มีตำแหน่งบริหารมีการปฏิบัติบทบาทพยาบาลวิชาชีพในการสร้างเสริมสุขภาพมากกว่า

ผู้ที่มีตำแหน่งปฏิบัติการ ทั้งในภาพรวมทุกด้าน ($t = 2.165, p < .05$) ด้านการสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ ($t = 4.506, p < .001$) และด้านการสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ ($t = 2.665, p < .01$) ผลการวิจัยนี้ให้ข้อเสนอแนะว่า ผู้บริหารหรืออาจารย์พยาบาลควรพัฒนาหลักสูตรระยะสั้นเพื่อเพิ่มความรู้ความเข้าใจเรื่อง การสร้างเสริมสุขภาพและการแสดงบทบาทตามกรอบกฎบัตรออตตาวาแก่พยาบาลที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี โดยเฉพาะพยาบาลที่ดำรงตำแหน่งผู้ปฏิบัติงาน

คำสำคัญ: การปฏิบัติบทบาท พยาบาลวิชาชีพ การสร้างเสริมสุขภาพ ภาคตะวันออก

Abstract

The purpose of this descriptive comparative study was to examine role performance in health promotion and compare role performance of professional nurses in health promotion with difference in individual factors and level of health care services. A multi-stage random sampling was used to recruit a sample of 2,104 professional nurses from primary, secondary and tertiary levels of health care services. Research instruments

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ² รองศาสตราจารย์ และ ³ อาจารย์ประจำ
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

* ผู้เขียนหลัก (Corresponding author) e-mail: nisakorn@buu.ac.th

contained self-report questionnaires of a demographic and the nursing role performance in health promotion in according to Ottawa charter with its Cronbach's alpha reliability of .97. Data were analyzed by using descriptive statistics, Independent t-test and one-way ANOVA.

The results revealed that mean scores of role performance in health promotion of professional nurses in according to the Ottawa charter of each dimension were between 1.56 to 4.12 (SD = 1.38 - 3.34). Participants who completed educational level higher than a baccalaureate degree performed more than those completed educational level at a baccalaureate degree on health promotion, both overall ($t = 2.487, p < .05$) and subscales' scores. Participants with administrative position performed health promotion more than those with practicum level, both overall scores ($t = 2.165, p < .05$) and 2 subscales' scores of build healthy public policy ($t = 4.506, p < .001$) and create supportive environments ($t = 2.665, p < .01$). These findings indicate that nurse directors and instructors should develop a short-course training curriculum to enhance knowledge and understanding on health promotion and role performance in according to the Ottawa charter for nurses with bachelor degree and in practitioner level.

Keywords: Role performance, professional nurse, health promotion, the eastern region

ความสำคัญของปัญหา

การสร้างเสริมสุขภาพแนวใหม่ตามที่กฎบัตรออกตาวาเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ (The Ottawa charter for health promotion) ได้ให้นิยามหมายถึงเป็นกระบวนการเพิ่มศักยภาพของบุคคลในการควบคุมดูแลและพัฒนาสุขภาพตนเอง ระบุและตระหนักถึงสิ่งที่ตนต้องการ สามารถสร้างสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนสุขภาพดีโดย

มีกลยุทธ์ที่กระตุ้นให้ชุมชนและภาคีทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสุขภาพ (ลินศักดิ์ชนม์ อุ่นพรมมี, 2556) ซึ่งพยาบาลในฐานะที่เป็นผู้ให้บริการสุขภาพในทุกระดับการบริการสุขภาพ ควรมีบทบาทสำคัญในการสร้างพลังอำนาจให้บุคคลสามารถคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจเลือกทางเดินชีวิตของตนเองในทุกระยะของช่วงวัยชีวิต ทั้งระยะของการเจ็บป่วยหรือแข็งแรง จนระยะสุดท้ายของชีวิต (นิตย์ ทศนิยม และสมพนธ์ ทศนิยม, 2555) แต่จากการวิเคราะห์งานวิจัยกิจกรรมพยาบาลในการสร้างเสริมสุขภาพของ (Kemppainen, Tossavainen, & Turunen, 2012) พบว่า พยาบาลยังไม่สามารถแสดงบทบาทที่ชัดเจนและเด่นชัดในการปฏิบัติการสร้างเสริมสุขภาพทั้งที่พยาบาลถูกกำหนดให้เป็นนักสร้างเสริมสุขภาพ (general health promoter) ทั้งนี้อาจเนื่องจากพยาบาลยังมีความเข้าใจในแนวคิดการสร้างเสริมสุขภาพน้อยมาก ดึงการศึกษาการรับรู้ ความเข้าใจ และการปฏิบัติงานส่งเสริมสุขภาพของพยาบาลตีกัลยกรรรมของ Casey (2007) ที่พบว่า พยาบาลไม่สามารถอธิบายแนวคิดการสร้างเสริมสุขภาพได้ชัดเจน และเข้าใจว่าการสร้างเสริมสุขภาพเป็นการปรับพฤติกรรมและเป็นเรื่องของแต่ละบุคคล กิจกรรมที่ปฏิบัติส่วนใหญ่คือการให้สุขศึกษา พยาบาลกลุ่มนี้ยังยอมรับว่าไม่ได้ทำกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพบ่อยนักเนื่องจากมองว่าเป็นงานเพิ่มจากงานประจำบนคลินิกและจะทำเมื่อมีเวลาว่าง เช่นเดียวกับการศึกษาในประเทศไทยที่พบว่าพยาบาลส่วนใหญ่ยังใช้วิธีการให้สุขศึกษาทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม ซึ่งการให้ข้อมูลแก่ผู้ใช้บริการ นับเป็นวิธีการสร้างเสริมสุขภาพวิธีหนึ่ง (เกษร สำเภาทอง และลภัสสรดา หนู่มคำ, 2551)

หลักฐานเชิงประจักษ์เกี่ยวกับการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทสร้างเสริมสุขภาพของบุคลากรสุขภาพในประเทศไทยที่ผ่านมาแล้วยังอยู่ในวงจำกัดที่กลุ่มนักศึกษาซึ่งส่วนหนึ่งเป็นการประเมินสมรรถนะการสร้างเสริมสุขภาพของนักศึกษาทั้งระดับปริญญาตรี (ศิริพร ชัมภลลิขิต และคณะ, 2551; อนัญญา คูอาริยะกุล และศศิธร ชิดนาย, 2558) และปริญญาโท (ศิริพร ชัมภลลิขิต และคณะ, 2550) การพัฒนานิสิตนักศึกษาสู่การเป็นผู้นำการสร้างเสริมสุขภาพ (ศรีสมพร ทรวงแก้ว และอนัญญา คูอาริยะกุล, 2557) สำหรับกลุ่มพยาบาลวิชาชีพเป็นการศึกษาสมรรถนะ